

Els errors de la saviesa convencional sobre les pensions

17 de gener de 2011

Vicenç Navarro

'La Vanguardia' va publicar aquest diumenge (09.01.11) un editorial titulat "La inevitable reforma de las pensiones", que reflecteix la saviesa convencional sobre les pensions àmpliament promulgada i reproduïda en els mitjans d'informació i persuasió del país, que podria haver-se publicat en qualsevol dels cinc rotatius més importants d'Espanya. L'editorial subratlla que existeix un consens generalitzat entre els experts que la baixada de la natalitat i l'augment de l'esperança de vida fan insostenible el sistema de pensions públiques, llevat que es retardi l'edat obligatòria de la jubilació. L'editorial afegeix que hi ha ara 17.6 milions d'afiliats a la Seguretat Social (és a dir, persones que cotitzen a la Seguretat Social) i 8.4 milions de pensionistes, resultant en una ràtio d'aproximadament 2 cotitzants per pensionista. D'aquí a quaranta anys –indica l'editorial de 'La Vanguardia'–, els experts assenyalen que el nombre de pensionistes es doblarà, i això tindrà com a resultat que hi haurà només un cotitzant per pensionista, la qual cosa és insostenible. Amb aquestes dades i arguments, l'editorial insinua, previsiblement, que la tossuderia dels sindicats i la seva incapacitat d'entendre aquestes dades està projectant una actitud irresponsable en la seva resistència a retardar obligatòriament l'edat de jubilació.

Fins aquí, l'editorial. Valdria la pena analitzar els supòsits que sostenen la postura de l'editorial, i veure qui és irresponsable, si els sindicats o aquells que subscriuen aquest editorial de 'La Vanguardia', que reflecteix la saviesa convencional. Vegem les dades.

En primer lloc, no és cert que hi hagi consens entre els experts sobre la necessitat de retardar obligatòriament l'edat de jubilació. És cert que hi ha consens entre els experts amb què compten 'La Vanguardia' i altres dels grans mitjans d'informació i persuasió. Inclouen, per exemple, el Sr. José A. Herce i els seus companys de Fedea (la Fundació d'Estudis Econòmics finançada per la gran Banca i les grans empreses del país), els quals tenen escassa credibilitat, tant en les seves estimacions com en les seves projeccions sobre el futur de les pensions. El Sr. Herce ha estat predient el "col·lapse" de la Seguretat Social des de fa ja molts anys. Així, el 1995, el Sr. Herce havia pronosticat que el sistema de pensions públic tindria l'any 2000 un dèficit de no menys d'un 0,62% del PIB. Va arribar el 2000, i aquest sistema no només no tenia cap dèficit, sinó que estava en superàvit. Això no va ser obstacle perquè el suposat expert profetitzés més tard que el dèficit vindria el 2005. El 2005 va arribar, i el sistema continuava en superàvit. Unes estimacions igualment errònies van ser fetes per altres suposats experts, com Piñera i Weinstein (que han indicat que el col·lapse del sistema de pensions seria el 2000, i més tard, en no donar-se el col·lapse en aquell any, el van retardar al 2005), Barea (un altre catastrofista que també va assenyalar el 2000, i més tard el 2005 com a l'any del col·lapse), Taguas i Sáez, i altres. (Per a un estudi més detallat de les prediccions de col·lapse fallides, veure Vicenç Navarro, Juan Torres i Alberto Garzón, "¿Están en peligro las pensiones públicas? Las preguntas que todos nos hacemos. Las respuestas que siempre nos ocultan", Attac 2010, pp 30-37). Ara bé, entre els experts que

coneixen el tema no hi ha tal consens. En realitat, hi ha més experts que qüestionen les tesis d'insostenibilitat de les pensions públiques que experts que les sostenen. El que passa és que els primers rarament apareixen en els mitjans, degut al fet que la orientació neoliberal d'aquests mitjans explica que els experts que qüestionen aquesta inviabilitat en siguin exclosos.

Vegem ara el segon error de l'editorial de 'La Vanguardia', quan diu que en quaranta anys tindrem un cotitzant per pensionista. Per arribar a aquesta ràtio es fan una sèrie de supòsits altament qüestionables. Es diu, per exemple, que el nombre de pensionistes actual es doblarà, però s'assumeix que el nombre de cotitzants continuarà igual, la qual cosa és absurda. Ara, el percentatge de la població adulta que treballa i cotitza és només del 59,8% (2009) de la població, i això com a resultat del baix percentatge de dones en el mercat de treball (un dels més baixos de la UE-15). És impensable que aquest percentatge no augmenti, ja que és més que probable que el percentatge de la dona en el mercat de treball s'anirà assemblant més i més al percentatge existent en la mitjana de la UE-15 i, amb això, el percentatge de la població adulta que treballa i cotitza a la Seguretat Social arribi a ser un 70% o un 75%. Això vol dir que el nombre de cotitzants per pensionista serà molt més gran del que l'editorial i els seus experts vaticinen.

En realitat, els famosos "experts" ja havien predit el 1995 dèficits en el sistema de pensions públiques en la primera dècada del segle present en subestimar el creixement dels cotitzants. Van predir que hi hauria, el 2010, 14.4 milions d'afiliats (cotitzants a la Seguretat Social) i 8.7 milions de pensionistes. En realitat, el nombre de pensionistes va ser ja el 2007 de 8.4 milions (un nombre molt proper al que havien estimat que existiria el 2010), però el nombre d'afiliats va ser de 17.6 milions, molt més gran de l'estimat pels catastrofistes.

Com a conseqüència, la taxa va passar de ser de 2.05 afiliats per pensionista el 1995 a 2.55 el 2010, i això, resultat de l'entrada de la dona i de la immigració al mercat de treball.

Però, a més de l'increment del nombre de cotitzants (que 'La Vanguardia' ignora per poder arribar a la seva tesi d'insostenibilitat) cal considerar també l'augment de les cotitzacions (en cas que es continuï finançant les pensions amb sistemes de repartiment) o dels impostos, com a resultat de l'increment dels salaris, resultat de l'increment de la productivitat, dada també ignorada per la saviesa convencional reflectida en aquell editorial. En realitat, la riquesa (PIB) del país depèn del nombre de treballadors i de la seva productivitat. El fet que totes dues dades hagin augmentat explica que el PIB hagi anat augmentant a Espanya (excepte en aquests últims anys de la Gran Recessió).

Doncs bé, l'augment de la productivitat implica que un treballador produeix cada vegada més, i que pot sostenir més pensionistes que ara. Si sumem, doncs, l'increment del nombre de cotitzants a l'increment de la capacitat de cada cotitzant per poder sostenir un pensionista, resulta clar que les xifres de l'editorial de 'La Vanguardia' són insuficients per arribar a la conclusió a què arriba. I en tenim evidència, d'això, si mirem el que ha anat passant en els últims 15 anys. El 1995, la Secretaria General de la Seguretat Social va distribuir un estudi econòmic actuarial titulat "La Seguridad Social en el umbral del siglo XXI". En aquest estudi es feien les següents projeccions. Es calculava que l'any 2009 hi hauria 3.876.177 pensionistes, i el 2030, 5.133.383. L'any 2009, en lloc dels projectats 3.876.177 pensionistes, n'hi va haver 5.182.747, xifra més gran que les que s'havien calculat el 1997 per al 2030. Imagini's el soroll mediàtic si s'haguessin projectat les xifres que en varen resultar ser les vàlides. Segur que els "experts" de 'La Vanguardia' haurien

assumit que la Seguretat Social col·lapsaria. Doncs, no només no va col·lapsar, sinó que el 2009 tenia superàvit. Què havia passat? Doncs molt fàcil. Encara que el nombre de pensionistes va augmentar enormement, el PIB va augmentar també considerablement, de manera que si el 1995 Espanya gastava 8.3% del PIB en pensions (i les cotitzacions aconseguien el 9.4% del PIB), el 2008 el PIB havia pujat molt més, de manera que cobrir aquell nombre molt més gran va significar en realitat un percentatge fins i tot menor del PIB, un 7.8%, mentre que les cotitzacions van pujar un 9.6%. La Seguretat Social no només no havia desaparegut, sinó que estava en superàvit.

Basats en aquestes dades podem veure com n'és, d'erroni, predir el futur en to catastrofista. Si l'increment de la productivitat fos d'un 2% per any (la xifra que el nou ministre de Treball, Valeriano Gómez, va utilitzar en la seva entrevista a 'El País', 12.12.10), resultaria que el PIB d'aquí a quaranta anys seria 2.2 vegades més gran que ara. Si a això se suma l'increment de la població, resulta que aquest percentatge pot ser fins i tot més gran. Quin és, doncs, el problema? El Sr. Valeriano Gómez, per cert, va errar de nou quan va indicar que fins i tot en el cas que la productivitat augmentés un 2%, Espanya no podria sostenir un 15% del PIB en pensions l'any 2050. Això no és cert i és fàcil de demostrar que el ministre està equivocat. Elevi el creixement del 2% a 40 anys i veurà que el 2050 el PIB seria 2.2 vegades més gran que l'actual. Això vol dir que si ara el PIB és 100 (amb un 8 a pensions, i 92 a no pensionistes), el 2050 el PIB seria 220, amb la qual cosa un 15% (33) seria per a pensionistes i 187 per als no pensionistes. Tant els pensionistes com els no pensionistes tindrien molts més recursos que ara. El fet que l'any 2050 el 15% anés a pensions no vol dir que els no pensionistes tinguessin menys recursos. N'hi hauria més que ara. El Sr. Rubalcaba deia que no li sortien els números al govern. Si al govern no li surten els números, seria aconsellable que canviés les seves calculadores.